

ÖNAZONOSSÁG

A hüvelykujj és gyakran a mutatóujj szopása a csecsemő első pozitív lépése a saját teste titkainak irányába tett felfedezésnek, ami később kiterjed a genitális zónára. Összekapcsolódik a kéjérzettel, és ez az érzet az, ami létrehozza az első keretét az Én-tudat rákövetkező fejlődésének. Önmagunk testének fokozatos érzékelése az a szilárd alap, amelyen áll a személyiség egészséges fejlődése és a külső valóság érzékelése. Ezzel szemben a beteg elme megkülönböztető jegye önmaga testének torz érzékelése és funkcióinak téves fölfogása.

A klasszikus fölszólítást, hogy „ismerd meg önmagad”, nehéz lenne elválasztani autoerotikus implikációjától. Tény, hogy a görög *Gnōthi Seauton* preszókratikus eredetű; a delphoi papok jelszava volt. A hagyomány szerint hét bölcs látogatott el Delphoiba, ahol följánlották bölcsességük első gyümölcseit, a két mondást, amelyet be is véstek a delphoi templom tornáczára. Az egyik mondás *Gnōthi Seauton* 'Ismerd meg önmagad', a másik pedig *Mēden Agan* 'Semmiből se túl sokat'. A föliratok egymás kiegészítői, és jelzik, hogy valamiféle visszafogottságra van szükség önmagunk fölfedezésében. Ezeket a bölcs mondásokat még világosabban kifejezve úgy foglalhatjuk össze: „Ne menj túl messzire a külső világ fölfedezésében, amit különben is jobban megismerhetsz belső tapasztalásból.” Ez a bölcsesség erősen él a vallásos élményben.

Az ilyen egyszerre alany-tárgy entitás az ember saját teste és az anyai test. Önmagunk teste és az anyai test, mint isteni lények, tabuvá lettek. A fivér és nővér teste is része a tiltások e körének. A maszturbációt ez okból tartják paráznaságnak ugyanúgy, mint vérfertőzést elkövetni azokkal, akikkel az ember ugyanabból az anyaméhből származik, a „fivérrel” és „nővérrel”, amit a görög úgy fejez ki, hogy *a-delphos* és *a-delphē* (ugyanabból) az anyaméhből [való]. A latin *māsturbō*, *-āre* igének, ahol az első rész nem igazán transzparens (de megtalálható a *mas-culīnus* 'férfias' szóban), van egy párhuzamos szinonim alakja, a *mās-carpiō*, *-iōnis* 'maszturbátor' főnév. Utóbbi szó második része összefügg a *carpō*, *-ere* 'kihúz' igével (ahogy a *carpet* 'szőnyeg, kárpit' származik a *carpita* 'amit kihúztak' alakból), ami azt is jelenti, hogy 'le-, kitép, kiszed'. A görögben *karpos* azt jelenti, 'valami, amit letéptek', és 'gyümölcs, amit leszakítottak a fáról', míg a *fruit* 'gyümölcs' a latin *fructus*-ból, ez pedig a *fruor*, *-ere* igéből, ami eredetileg azt jelentette, hogy 'élvez'. A gyümölcs „leszakítása” a fáról vélhetőleg az autoerotikus élvezet szimbolikus kifejezése. A vulgáris német *abreissen* 'letép, leszakít' igének megvan ugyanaz a jelentése is, mint a latin *mās-carpiō* igének. Freud teljesen függetlenül minden nyelvi megfontolástól úgy találta, hogy az álomnyelv szimbolizmusában a fogat „kihúz” vagy „leszakít” ugyanazt jelenti, amit a latin *mās-carpiō*.

Tanúi vagyunk az önmagunk teste és a testi funkciók autoerotikus fölfedezésének és vele kapcsolatban a csecsemőnyelv, az echolália kezdeteinek. A csecsemő saját hangjának meghallása – csakúgy, mint a saját hüvelykujjának szopása vagy a saját testének fölfedezése – és az innen szerzett élvezet része az önazonosság elnyerésének. Följegyezték, hogy egy nyolcéves fiú azt mondta a maszturbációjáról, hogy „érezte magát”. A „magaézés” zavara kiváltképp az ikrek esetében érzékelhető, amikor az egyik iker elveszti azonosságát a másikban.

A „*mi ugyanannak a testnek vagyunk csak a fele*” és „*ugyanannak a testnek vagyunk az egyik lába*”-féle elgondolások fejeződnek ki a „cipőszimbolizmusban”. Egy férfi (Jack) feleségül vette ikertestvérének (Samnek) a barátnőjét. Jack azt mondta: „A cipő a másik lábra is kerülhetett volna.” „*Én egy élő holttest vagyok*”, mondta az egypetéjű ikrek egyike.

„*Én egy élő holttest vagyok, aki a koporsójában él*” („*Je suis un mort pensif qui vit dans son cercueil*”), mondta a „Vasálarcos”, az identitásától megfosztott elátkozott iker Victor Hugo Les Jumeaux (Az ikrek) című művében.

Samuel Clemens írásai az ikrek téves identifikációjának varázsáról tanúskodnak. Még az ő írói álneve, Twain is az azonosság neurózisát sugallja.

Oidipusz története az önazonosság elvesztésének klasszikus elbeszélése. Az önazonosság verbális kifejezése az angol *I* 'én' személyes névmás, német *ich*, latin *ego*, görög *egō*, szanszkrit *aham* stb., melyek mindegyike fonológiai rokon alak, és az indoeurópai nyelvközösség legrégebbi szókészletéhez tartozik. Ez a névmás egész szókincsünkben unikális jelenség: nincs neme; nincsenek esetei, mert az *I* mindig alany és sohasem tárgy; nincs többes száma, mert a többes szám (mint az ikrek esetében fönt megmutattuk) az önazonosság érzésének lényegi zavarához vezetne. Az *I my-self* emfatikus alak tulajdonképpen azt jelenti, „én magam azonossága”.

Az önazonosság alapvető élményét azonban azonosság révén ki lehet terjeszteni. E kiterjesztés első lépése benne foglaltatik az *I-thou* 'én-te' viszonyban. A *thou* használata le van foglalva azokra, akikkel *I* azonosítani tudja magát, amint ez a legvilágosabban a német *ich-du* viszonyban kifejeződik. Éppen ezért logikus, hogy nyelvünkben a *thou*-nak nincs neme (a héberben azonban van hím- és nőneme); viszont kifejlesztett egyes számban tárgyesetet, *thee*, de többes számban nem. Az anya-gyermek viszony adja az *I-thou* elsődleges mintáját. A többes *we* 'mi' ennek a kollektív egységnek egy másik, még tágabb kifejezése (amivel egy csoportazonosítást alakít ki). A személynévmás harmadik személye azokra a személyekre vagy tárgyakra utal, akikkel vagy amikkel nem azonosítjuk magunkat.

Az *I* az azonosság szubjektív alapját képviseli. Az *I* tárgyi aspektusát egy teljesen más szó jelöli, ami azt jelenti, hogy az *I* belső élménye is különbözik külső aspektusától, amit *me* 'engem' alakkal jelölünk. Az *I* azonosságát úgy éli meg először, hogy kihasználja a környezetét azzal, hogy kijelenti – gyakran ordítva – elsődleges kívánságait, szükségleteit vagy testi szükségét; ekképpen lesz a vokati-

vusz a nyelvtan elsődleges névszói esetévé, az imperatívusz az elsődleges igemódjává. Az *I* először énközpontú, autisztikus tényezőként jelenik meg, és nincs tekintettel arra, hogy *me* 'engem' szerepében miként hathat másokra. Az emberré érés folyamatában azonban *me* és vele egy időben *we* fontossága megnő; sőt akár túl is nő az *I*-én. Ez azt jelenti, hogy a megjelenés, az álarc, a társadalmi szerep és külső föllépés magába olvasztja a belső igazságot. Az identitás a *we*-n keresztül a másokkal való azonosulás által fejlődik ki. Az *I* a maga létét nem az egyedüllett terében éli át, hanem másokkal való összjátékban, hogyan értődik, tükröződik és értékelődik ő a másik fél tartotta tükörben. Az *I* önazonossága akkor lesz tudatos-sá, ha meg tudja jósolni a *me* képviseletét, azt a benyomást, amit más emberekre tesz, és ezáltal képes külső megjelenését belső lényegével összhangra hozni. A mássikkal való intim együttlét utáni vágy, amit az utca embere csak szexként képes elképzelni, lényegét tekintve az *I*-nak *me*-t célzó keresése, amely utóbbi előbbinek igazi tükörképe, amikor az intim módon azonosítja magát emezzel. A *me*-t a nyelvtanban *akkuzatívusz*nak nevezzük, ami a vád és a bűnösség esete. A latin *intercursus*, angol *intercourse* tulajdonképpen ezt az *I-thou* viszonyt, a „közberohanást, a közbelépést” jelenti, a kölcsönös cserét: az angolban ez verbális cserét jelent, nem pusztán nemi kapcsolatot.

A nemi egyesülés azonban megmarad az alany csúcselményének, amelyben a tárgyképét keresi. Az *I* akár el is tűnhet a másokban, és megjelenhet újra a teljesen átélt valóságban. Az azonosulás különös formája a befelé történő, introjektált narcisztikus azonosítás. Ez lehet a melankólia esete, amikor – Freud kifejezésével – „a tárgy árnyéka ráesik az Énre”, és ez a nemi egyesülés esete is lehet. Az Ótestamentum nyelve ezt plasztikusan fejezi ki: férfi és nő „léznek egy testté” (1Mózes 2:24). A görög mitológia fantáziaképeiben létrejött az *Androgynos* 'férfi-nő', és a „házasságot” *androgunon*-nak, a férfi és nő tökéletes egyesülésének nevezik.

Klinikai bemutatásként idézem egy borderline-tüneteket mutató női páciens álmát:

Egy nő férfival történő nemi egyesüléséről álmodott. Álmai a következőket tartalmazták: az aktust filmen látta (teljes személytelenedés); a kép „elolvadt”, és ők „összeolvadtak”; a nő látott egy „kártyavárat” (annak az érzése, hogy Énje össze fog omlani); azt érezte, hogy „süllyed” (hogy elveszti Énje fölötti ellenőrzését, mint amikor álomba zuhan); „azonosság érzetének elvesztése”; a férfi is elvesztette azonosságát; „mindketten folyékonyra” lettek (a folyadékok összekeveredését az angolban házasságtörésnek hívják); a „kártyavár” végül összeomlott; a férfi az ő bensejében volt.³